

Манукало В.О.¹, Бойко В.М.²

¹Український гідрометеорологічний інститут ДСНС України та НАН України, м. Київ

²Український гідрометеорологічний центр ДСНС України, м. Київ

ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ ЛИЛО – ВІДОМИЙ ВЧЕНИЙ-ГІДРОЛОГ ТА ДІЯЧ ГІДРОМЕТЕОРОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: 100 РОКІВ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

В гідрометеорологічній службі України працювало багато яскравих постатей, які зробили значний внесок в розвиток гідрометеорологічної діяльності, зміцнення її науково-технічного та кадрового потенціалу.

Доктор географічних наук Володимир Михайлович Лило (1918-1991 рр.) – одна з найбільш яскравих особистостей, яка працювала в гідрометеорологічній службі України та сприяла розвитку такого важливого напрямку гідрометеорологічної діяльності як гідрологічне прогнозування та обслуговування користувачів.

В. М. Лило народився 26 листопада 1918 р. в с. Федорцово Волоколамського району Московської області. Володимир Михайловичу рано довелося «подивитись в обличчя» життєвим випробуванням, в 13 років він залишився круглим сиротою. Проте, це не зломало юнака. Закінчивши школу, у 1937 році він вступив до Московського гідромеліоративного інституту на гідротехнічний факультет, який закінчив в 1941 р.

Під час Другої світової війни В.М. Лило, закінчивши у 1942 р. Вищий військовий гідрометеорологічний інститут Червоної Армії за спеціальністю «гідрологія суші», був направлений до діючої армії, де здійснював гідрометеорологічне забезпечення Збройних Сил, займаючи посади начальника гідрометеорологічного підрозділу оперативного відділення штабу 3-ї армії Брянського і Білоруського фронтів. Брав участь у взятті Берліна. Закінчив Другу світову війну В.М. Лило старшим інспектором Управління гідрометеорологічної служби Забайкальського фронту.

Після закінчення війни В.М. Лило назавжди пов'язав своє життя з гідрометеорологічною службою. До 1959 р. Володимир Михайлович обіймав важливі адміністративні посади в гідрометеорологічних організаціях: працював начальником відділу мережі, заступником начальника Читинського та начальником Іркутського управлінь гідрометеорологічної служби.

Робота в гідрометеорологічній службі вирішальним чином вплинула також на особисте життя Володимира Михайловича, саме в Читинському управлінні гідрометеорологічної служби у 1945 році він зустрів свою дружину Софію Овсіївну, яка за фахом була інженером-гідрологом та мала українське коріння, вона народилась в м. Пирятин на Полтавщині.

Як творчу за вдачею людину, Володимира Михайловича не задовольняла лише адміністративна робота, він відчував потяг до наукового пошуку. Перші його наукові дослідження були пов'язані з вивченням водного балансу сибірських річок. Результати не заставили очікувати на себе, у 1955 р. В.М. Лило успішно захистив кандидатську дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук.

Ця подія остаточно скорегувала наступне життя Володимира Михайловича, він рішуче ступив на «наукову стежу», перейшовши в 1959 р. на роботу до Далекосхідного науково-дослідного гідрометеорологічного інституту (ДВНІГМІ, м. Владивосток), де обіймав посаду начальника відділу гідрологічних прогнозів до 1971 року.

В ДВНІГМІ В.М. Лило поринув у наукову діяльність, вдало поєднуючи здібності дослідника та знання потреб практики. Актуальним напрямком гідрологічних досліджень для річок Далекого Сходу, у якому на той час існувало багато «білих плям», було розроблювання методів прогнозів дощових паводків, які являли чи не найбільшу загрозу для галузей господарства та населення цього регіону. Володимиром Михайловичем на підставі глибокого вивчення просторових особливостей впливу гідрометеорологічних умов та фізико-географічних характеристик формування дощових паводків було розроблено оригінальну методику прогнозу ходу стоку дощових паводків на річках Далекого Сходу та Східного Сибіру, яка отримала визнання як серед вчених-гідрологів, так і серед практиків, які працювали в гідротехнічній та водогосподарських галузях.

Визнанням наукових здобутків В.М. Лила став в 1968 р. успішний захист ним у Ленінградському гідрометеорологічному інституті дисертації «Прогноз гидрографа стока дождевых паводков на реках Дальнего Востока и Восточной Сибири» на здобуття наукового ступеня доктора географічних наук. Результати, викладені в цій роботі, протягом наступних десятиліть широко використовувало нове покоління дослідників та практиків, які працювали в царині гідрології, водних ресурсів та гідротехнічного будування.

Наукові здобутки В.М. Лила отримали високу оцінку таких визнаних на той час вчених в галузі гідрологічних прогнозів як В.Д. Комаров, Є.Г. Попов, Б.М. Гінзбург .

Новий етап у житті Володимира Михайловича розпочався в 1971 р., коли він на запрошення тогочасного начальника Українського управління гідрометеорологічної служби Т.К. Богатиря переїхав на роботу в Київ та очолив відділ гідрологічних прогнозів Українського бюро погоди (наразі – Український гідрометеорологічний центр). Його поява на цій відповідальній посаді сприяла зміцненню напрямку гідрологічного прогнозування та забезпечення не лише в Українському бюро погоди, а й в інших гідрометеорологічних організаціях України.

В практичну роботу гідрологів-прогнозистів ширше стали впроваджуватись досягнення науки, зокрема, методи аналогового та математичного моделювання. Так, у відділі, вперше в Україні, почали використовувати квазі-аналогову обчислювальну машину ПР-43 для моделювання форми гідрографів паводків. Велику увагу приділяв Володимир Михайлович розробці нових методик гідрологічних прогнозів, які спирались на передові для свого часу методологічні підходи: математичні моделі із зосередженими параметрами, у яких просторово - часові особливості формування паводків враховувалися за допомогою часткових для окремих басейнів та змінних у часі для окремих фаз гідрографів паводків функцій впливу.

Особливу увагу приділяли фахівці відділу розроблюванню методів прогнозування паводків на річках Карпатського регіону. Під керівництвом В.М. Лила в 1970-і рр. здійснювалось науково-методичне обґрунтування створення

автоматизованої системи управління (АСУ) басейном річки Стрий і Стрийського водосховища декомпенсаційного типу. У складі АСУ передбачалось функціонування автоматизованих гідрометеорологічних постів, метеорологічного радіолокатора, сучасних для свого часу технологій збирання даних.

Велику увагу Володимир Михайлович приділяв удосконаленню методів і форм гідрометеорологічного обслуговування органів державної влади, галузей економіки та населення. Прогнози та консультації В.М. Лила та фахівців, очолюваного ним підрозділу, характеризувались якістю, отримували високу оцінку кінцевих користувачів. Володимир Михайлович також проводив значну роз'яснювальну роботу серед споживачів прогнозів та інформації з метою навчити їх більш ефективно використовувати прогнози та фактичні дані, отримані від гідрометеорологічної служби. Це сприяло зростанню авторитету гідрометеорологічної служби та самого Володимира Михайловича в органах державної влади, галузях економіки, пов'язаних з використанням водних ресурсів, а також серед наукової спільноти.

В.М. Лило був постійним членом Міжвідомчої комісії при Міністерстві водного господарства України із встановлення режимів роботи каскаду Дніпровських водосховищ та інших водогосподарських комплексів, експертом міжнародних програм з водогосподарських проблем річки Тиси. У 1974-1975 рр. він входив до складу Вченої ради географічного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка з захисту дисертацій на географічні науки.

На відміну від більшості людей свого часу, В.М. Лило був «виїзним» та мав можливість неодноразово бувати закордоном. Це дозволяло йому знайомитись зі станом наукової та практичної гідрології в інших країнах і ділитись цією інформацією з фахівцями гідрометеорологічної служби, що давало можливість бачити реальний стан справ з розвитку гідрології в країні, в першу чергу, існуючі прогалини в цьому напрямку.

Наукова спадщина В.М.Лила налічує близько 70 наукових праць, які й зараз не втратили свою наукову та прикладну актуальність для теперішнього покоління науковців та практиків.

В.М. Лило нагороджений: орденами Леніна, Вітчизняної війни II ступеня, Червоної зірки; медалями «За бойові заслуги», «За перемогу на Німеччиною», «За взяття Берліна», «25 років перемоги у Великій Вітчизняній війні», «50 років Збройних сил СРСР». Він також мав почесний знак «Відмінник гідрометслужби».

Дочка Володимира Михайловича, Валентина Володимирівна – кандидат біологічних наук, працює в Інституті молекулярної біології і генетики Національної академії наук України.

Пішов з життя Володимир Михайлович 22 жовтня 1991 р. залишивши після себе яскравий слід та багато зроблених корисних справ в гідрологічній науці, практичній роботі гідрометеорологічної служби, а також світлу пам'ять серед людей, які його знали.

Надійшла до редколегії 19.11.2018